

Polčák, Radim: Internet a proměny práva

1. vyd. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. edice Téma. ISBN 978-80-87284-22-3

Ján Matejka*

Jednou z pozoruhodných publikací roku 2012 v české právní literatuře je odborná monografie autora Radima Polčáka s názvem „Internet a proměny práva“, kterou vydalo tiskem nakladatelství odborné literatury Auditorium. Tato publikace, jako dosud jediná v České republice, je věnována stále více aktuálnímu tématu vlivu technologických změn, zejména pak prostředí Internetu. Bližší rozbor a zkoumání těchto otázek je autor-sky pojat nejen deskriptivně, ale především právně-filosoficky. Publikace navíc nezůstává pouze u klíčových právních otázek, poměrně podrobně se zabývá i technicistní povahou fungování počítačových sítí, z jejichž detailního rozboru je na první pohled viditelná praktická zkušenost a zájem autora o tuto problematiku.

Autorem je doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D., působící na katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, kde vede Ústav práva a technologií. Odborně se zabývá převážně právní teorií, právem informačních technologií a energetickým právem. Od roku 2003 pravidelně organizuje mezinárodní sympozium Cyberspace a národní konference České právo a IT, jež sám založil. Je šéfredaktorem odborného časopisu Masaryk University Journal of Law and Technology a Revue pro právo a technologie, je rovněž rozhodcem tribunálu pro doménová jména .eu a .cz. Pravidelně přednáší na právnických fakultách a justičních vzdělávacích institucích v Evropě a USA.

Nosným tématem práce je především úvaha autora o tom, jak dopadají nové technologie (zejména Internet) na právo samotné. Autor zde vychází z poněkud optimistické hypotézy, že právo samo se v čase nemění, existující technologie a s nimi související turbulentní doba se sice v právu navenek projevuje, nicméně nezasahuje do jeho skutečné povahy, týká se tak jen určitých externalit, jejichž momentální existence či podoba nejsou pro podstatu práva důležité. Takováto hypotéza tak implikuje, jak autor uvádí, že zůstává-li totiž stejný objekt poznávání práva, lze i nadále čerpat z jeho výstupů a dále je rozvíjet. Z toho pak vyplývá i další autora teze, že vedle teoretických poznávacích metod není třeba měnit ani základní didaktické přístupy, neboť teoretický základ právní doktríny zůstává stále stejný. V rámci obhajoby této nosné teze pak autor ve své práci rozebírá rozsáhlou řadu partikulárních právních otázek,

kde dále diskutuje jednotlivé právní instituty. Související pozornost autora je pak věnována jeho již tradičnímu tématu¹ v podobě pojetí práva jako informačního systému a identifikaci jeho informačního základu, kterou zde autor dále rozvádí a axiomaticky zařazuje.

Polčákův záběr ve vztahu k tématu práce je natolik široký a intenzivní, že lze dle mého soudu vyslovit domněnku, že Polčák tímto tématem překonává ticho, které u nás v této specifické oblasti právní teorie panuje minimálně od dob, kdy mezi námi není profesor Viktor Knapp². Toto přirovnání je na místě minimálně ze dvou důvodů. Jednak proto, že Polčákovi práce, ostatně podobně jako některé práce V. Knappa³, otevírají zcela nový pohled na současné možnosti vědeckého poznávání práva ve světle nových technologií a proměn. Dále pak proto, že Polčák na tyto práce přímo obsahově navazuje, a to nezdědka i zcela konzistentně s V. Knappem. Oba se rovněž zabývají řešením otázek technologických (včetně kybernetiky a informatiky) a ve svých textech přímo propojují znalost práva s jasně patrným intelektuálním étosem a morálkou.

Recenzovaná publikace je strukturována do čtyř nosných a obsahově relativně vyvážených částí, které jsou dále vnitřně členěny. První část je pojmenována premisy a metody práva (str. 17–85) a autor se zde kromě premisy historického exkurzu zabývá zejména metodou zkoumání práva (ICT), jakož i základními postuláty teorie informací. Druhá část popisuje konkrétní proměny v platnosti práva (str. 87–163), a to jak platností práva v informačních systémech, tak i institucionální platností práva ve vazbě na klíčové definiční autority (jako např. poskytovatelé služeb, správci TLD,

¹ Viz např. Polčák, R. Lex Informatica – užitečnost práva a budoucnost informační sítě. In *XX. Karlovarské právnícké dny*. Vyd. 1. Praha : Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-16-8, s. 236–249. 7. 6. 2012, Karlovy Vary. Polčák, R. Kódování práva. *Právník, Ústav státu a práva AV ČR*. ISSN 0231-6625, 2012, vol. 151, no. 1, s. 52–80, POLČÁK, R. Právo a evropská informační společnost. Brno: Masarykova univerzita, 2009, atd. apod.

² Sluší se, myslím, připomenout, že dne 18. 12. 2013 by se Viktor Knapp dožil rovných sta let.

³ Knapp, V. O možnosti použití kybernetických metod v právu. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963, případně též Knapp, V. Právo a informace, Praha. Academia, 1988.

* JUDr. Ján Matejka, Ph.D., Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i.

atd.). Čtvrtá část se zabývá proměnami v práci s právem (str. 165–269), kde autor ve stylu R. Susskinda⁴ diskutuje současné i budoucí změny realizované v oblasti výkonu právnických profesí, včetně otázek publikace předpisů a samotné aplikaci a poznávání práva. Poslední část je věnována proměnám hodnot (str. 273–372), kde autor důsledně axiologicky kategorizuje jednotlivé hodnoty v oblasti informační společnosti a distributivních a nedistributivních práv k informacím.

Z popsané struktury práce je zřejmá šíře, v níž se autor tématu věnuje. Práce se zdá v tomto ohledu na první pohled vyčerpávající, jen místy lze vyslovit domněnku, že některé otázky mohly být rozvedeny či komentovány o poznání více (např. problematika tzv. definičních autorit, případně mezinárodní spolupráce). Uvedené je však jistě dáno širokou povahou tématu, lze navíc pochopit, že autor nechtěl výrazně vybočovat z oblasti teorie práva, tedy oboru, kterému se dlouhodobě věnuje a v němž publikačně i pedagogicky působí. Z přístupu k tématu navíc vyplývá, že autor je schopen dále rozvést naprostou většinu v publikaci řešených témat, a to jak na úrovni aplikace praktických právních odvětví, tak i jiných relativně autonomních částí právního řádu.

Vlastní struktura práce mohla být samozřejmě zvolena jinak, možná i lépe, např. kompletním výkladem

realizovaným na úrovni jednotlivých právních odvětví, případně toliko na část obecnou a zvláštní, kde budou realizovány oba tyto přístupy. Některé dosavadní části by tak mohly být pojaty jednotně, případně pouze v rozsahu své zvláštnosti vůči jinak obecnému pojetí. To je však pohled značně subjektivní, který nevyovídá nic o kvalitě práce.

Nemá příliš smysl komentovat práci autora s literaturou. Její výčet i kvalita přesahují rozsah běžný pro zpracování jakékoliv odborné monografie. Polčák se rozhodně nevyhýbá ani zahraničním titulům, ať už německým či anglickým, jejich použití pak rozhodně není pouhou dekorací práce, ale jejím skutečným argumentačním základem. Podobně autor pracuje s judikaturou, kterou do textu práce zařazuje velmi citlivě. Jen velmi výjimečně pak lze v práci najít překlep či běžnou chybu (příkladem za jiné je podlehnouti obecně zažitému zlozvyku v psaní slova doktrínální místo správného doktrínární), to však rozhodně nelze považovat za vytýkatelný nedostatek autorského textu.

Některé Polčákovy závěry nebo tvrzení jsou jistě diskusní povahy. Na řadu otázek formuluje odpovědi, které je nutno podrobit dalším prověrkám, rozpravám a časem patrně možná i revizím. To ale neimplikuje chybu, nýbrž vážné úsilí autora o hledání skutečného poznání.⁵

⁴ Susskind, R. *The End of Lawyers? Rethinking the Nature of Legal Services*, Oxford University Press, 2010.

⁵ Dílo vzniklo s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i. (RVO:68378122).